

ДАХНОВА

Олена Євгенівна
elenadakhnova@gmail.com

УДК 369.041

МУХІНА

Олена Леонідівна

АНАЛІЗ СТАНУ БЮДЖЕТНОГО
ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО
ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІTHE ANALYSIS OF BUDGET FINANCING
OF SOCIAL PROTECTION OF
POPULATION IN UKRAINEк.е.н., доцент, Харківський
інститут фінансів
Київського національного
торговельно-економічного
університетустудент, Харківський
інститут фінансів
Київського національного
торговельно-економічного
університету

У статті проаналізовано стан бюджетного фінансування соціального захисту населення за період 2015-2017 рр.. Зокрема, розраховані показники, що відображають динаміку і структуру витрат зведеного бюджету України на соціальний захист і соціальне забезпечення населення. Результати дослідження свідчать про недостатнє та незбалансоване фінансування системи соціального захисту населення в сучасних економічних умовах. Для подолання зазначених проблем пропонується запровадити механізми бюджетного фінансування, що передбачають зв'язок між обсягами витрат і результатами надання суспільних послуг, а також створити умови для розвитку позабюджетного фінансування соціальної сфери, що дозволить мобілізувати кошти з інших джерел.

* * *

В статье проанализировано состояние бюджетного финансирования социальной защиты населения за период 2015-2017 гг. В частности, рассчитаны показатели, отражающие динамику и структуру расходов сводного бюджета Украины на социальную защиту и социальное обеспечение населения. Результаты исследования свидетельствуют о недостаточном и несбалансированном финансировании системы социальной защиты населения в современных экономических условиях. Для преодоления указанных проблем предлагается внедрить механизмы бюджетного финансирования, предусматривающие связь между объемами расходов и результатами предоставления общественных услуг, а также создать условия для развития внебюджетного финансирования социальной сферы, что позволит мобилизовать средства из других источников.

* * *

Introduction. Regular monitoring of problems of social protection and social security of Ukrainian citizens is supposed. Propositions to improve the mechanism of budget financing of social protection of the population should be formed.

The **purpose** of the article is to study the state of the budget financing of social protection of the population of Ukraine in the modern economic conditions.

Results. The costs of the consolidated budget of Ukraine for social protection and social security in period 2015-2017 are analyzed. The indicators of dynamics and structure of the costs of the consolidated budget of Ukraine for social protection and social security of the population are calculated. The study of the composition and structure of the consolidated budget costs on social protection and social security showed that costs on social protection of pensioners has the largest share. The costs on social protection of the family, children and youth, also the cost on benefit of a housing is ranked second in the structure of the costs of the consolidated budget of Ukraine for social protection and social security of the population. The smallest share of consolidated budget costs is spent on financing fundamental and applied research and development in the field of social protection. The total share of the costs on social protection of pensioners and on benefit of a housing was 73,12% by the end of 2017; respectively for all other social costs accounted for 26,88%. Such a structure of the costs of the consolidated budget of Ukraine for social protection and social security is unsatisfactory, that is, it shows the existence of disproportions in the implementation of budget costs in support of certain categories of people in need of state aid.

Conclusion. The results of calculations showed insufficient and unbalanced financing of the system of social protection of the population of Ukraine in the modern economic conditions. To overcome these problems it is proposed to introduce budgetary financing mechanisms that link the volume of costs and the results of providing public services, also to found the conditions for the development of extrabudgetary financing of the social sphere, which will allow mobilizing funds from other sources.

Ключові слова: соціальний захист, соціальне забезпечення, бюджетне фінансування, видатки зведеного бюджету

Ключевые слова: социальная защита, социальное обеспечение, бюджетное финансирование, расходы сводного бюджета

Keywords: social protection, social security, budget financing, costs of the consolidated budget

ВСТУП

Проблеми соціального захисту та соціального забезпечення населення завжди перебувають у центрі уваги урядовців та науковців, адже ці питання займають важливе місце в системі гарантій здійснення прав і свобод людини. Дослідженню проблем бюджетного фінансування соціальної сфери присвячено чимало праць вітчизняних вчених. Серед останніх публікацій варто виділити дослідження Д.А. Міщенко, Л.О. Мі-

щенко [2], А. Огінської [3], І.П. Сидор [4] та М.М. Фаріон [5]. В той же час проблеми соціального захисту та соціального забезпечення громадян України потребують постійного моніторингу та визначення заходів, спрямованих на удосконалення механізму бюджетного фінансування цієї сфери.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні стану бюджетного фінансування соціального захисту населення України у сучасних економічних умовах.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою дослідження виступають наукові праці вітчизняних фахівців у бюджетній галузі, а також звітність Державної казначейської служби України. При проведенні дослідження використані методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Бюджетне забезпечення соціального захисту населення здійснюється шляхом бюджетного фінансування видаткової частини державного і місцевих бюджетів шляхом реалізації програм соціального захисту населення. У свою чергу реалізація загальнодержавних програм соціального захисту населення здійснюється за рахунок видатків державного бюджету шляхом передбачення видатків на соціальний захист безпосередньо у державному бюджеті та врахування відповідного обсягу коштів на соціальний захист при розрахунку обсягів міжбюджетних трансфертів [4].

Для аналізу стану бюджетного забезпечення соціального захисту населення України потрібна його кількісна та якісна характеристика. Перш за все проаналізуємо, яку частку у зведеному бюджеті займають видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення (табл. 1).

Наведені у табл. 1 дані свідчать про те, що видатки соціального спрямування протягом досліджуваного періоду посідали вагоме місце у видатках зведеного бюджету України. У той же час їх величина коливається від 25,94 % у 2015 р. до 30,91% у 2016 р. та 27,04 % у 2017 р.. Така хвилеподібна динаміка негативно позначається на обсягах фінансування загальнодержавних програм соціального захисту населення.

Про стабільне недофінансування запланованого обсягу видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення свідчать дані табл. 2.

Як зазначає М.М. Фаріон, основними причинами недофінансування соціальної сфери являються не тільки нестача державних фінансів та дефіцити місцевих бюджетів, але й тому що не розробляються нові нетрадиційні для економіки країни – недержавні кошти, такі як створення соціальних фондів та залучення приватного бізнесу [5].

Аналіз складу і структури видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення із зведеного бю-

джету України у 2015-17 рр. (табл. 3) показав що, серед зазначеної групи видатків переважали видатки на соціальний захист пенсіонерів – їх частка становила більше половини всіх видатків цієї групи. У той же час у 2017 р. відбулося скорочення частки видатків на соціальний захист пенсіонерів на 8,07 %.

Другим за значенням показником у структурі видатків зведеного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення є видатки на соціальний захист сім'ї, дітей та молоді, а також видатки на допомогу у вирішенні житлового питання. При чому протягом досліджуваного періоду відбувся перерозподіл коштів на користь фінансування допомоги у вирішенні житлового питання. Так, питома вага видатків на соціальний захист сім'ї, дітей та молоді у 2015 р. складала 20,69 %, а у 2016-17 рр. зменшилася на 5 %. Проте питома вага видатків на допомогу у вирішенні житлового питання у 2017 р. збільшилася майже у 3 рази порівняно з 2015 р..

Приблизно однакову частку (від 3 % до 5 %) займають видатки на соціальний захист на випадок непрацевдатності, соціальний захист ветеранів війни та праці, соціальний захист інших категорій населення.

Найменша частка видатків зведеного бюджету припадає на фінансування фундаментальних та прикладних досліджень і розробок у сфері соціального захисту. Протягом досліджуваного періоду питома вага цієї групи видатків була незмінною та складала 0,01 %.

Отже, дослідження складу і структури видатків зведеного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення дає підстави стверджувати, що на кінець 2017 р. найбільшими за питомою вагою статтями видатків соціального спрямування виступають видатки на соціальний захист пенсіонерів та допомога у вирішенні житлового питання – їх сумарна частка складає 73,12 %; відповідно на всі інші соціальні видатки припадає 26,88 %. Така структура видатків соціального спрямування є незадовільною, тобто це свідчить про наявність диспропорцій у здійсненні бюджетних видатків на підтримку окремих категорій населення, які потребують державної допомоги.

Далі проведемо аналіз динаміки видатків зведеного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення за 2015-17 рр. (табл. 4).

Таблиця 1

Питома вага видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у зведеному бюджеті України за 2015-17 рр. [розраховано за даними [1]]

Показник	2015	2016	2017
Видатки Зведеного бюджету, млн. грн.	679871,4	835832,1	1056973,1
Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення (зі зведеного бюджету, млн. грн.)	176339,8	258326,1	285761,7
Питома вага видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у зведеному бюджеті, %	25,94	30,91	27,04

Таблиця 2

Динаміка виконання плану видатків зведеного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2015-2017 рр., % [розраховано за даними [1]]

Група видатків	2015	2016	2017
1	2	3	4
Соціальний захист на випадок непрацевдатності	98,95	98,76	97,70

Продовження табл. 2

1	2	3	4
Соціальний захист пенсіонерів	99,78	99,85	99,83
Соціальний захист ветеранів війни та праці	95,89	98,96	99,05
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	99,67	99,73	97,87
Соціальний захист безробітних	97,72	91,58	89,60
Допомога у вирішенні житлового питання	96,67	99,30	99,49
Соціальний захист інших категорій населення	94,81	98,23	98,74
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері соціального захисту	97,73	99,06	99,06
Інша діяльність у сфері соціального захисту	82,38	85,37	85,40
Разом	98,83	99,45	99,08

Таблиця 3

**Структура видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення
зі зведеного бюджету України у 2015-17 рр., % [розраховано за даними [1]]**

Група видатків	2015	2016	2017
Соціальний захист на випадок непрацевдатності	4,93	3,99	4,49
Соціальний захист пенсіонерів	56,47	57,14	49,07
Соціальний захист ветеранів війни та праці	3,05	2,70	2,38
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	20,69	15,76	15,44
Соціальний захист безробітних	0,03	0,04	0,04
Допомога у вирішенні житлового питання	8,80	16,11	24,05
Соціальний захист інших категорій населення	4,89	3,23	3,31
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері соціального захисту	0,01	0,01	0,01
Інша діяльність у сфері соціального захисту	1,13	1,03	1,21

Таблиця 4

**Динаміка видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення
зі зведеного бюджету України у 2015-17 рр., % [розраховано за даними [1]]**

Група видатків	Відхилення, млн. грн.		Темпи зростання, %	
	2016/2015	2017/2016	2016/2015	2017/2016
Соціальний захист на випадок непрацевдатності	+1 609,7	+2 521,3	118,50	124,46
Соціальний захист пенсіонерів	+48 024,0	-7 384,2	148,22	95,00
Соціальний захист ветеранів війни та праці	+1 606,2	-184,5	129,91	97,36
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	+4 226,9	+3 417,0	111,59	108,39
Соціальний захист безробітних	+34,3	+13,5	157,43	114,37
Допомога у вирішенні житлового питання	+26 109,7	+27 103,4	268,28	165,11
Соціальний захист інших категорій населення	-278,5	+1 134,9	96,77	113,61
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері соціального захисту	-0,3	+5,3	98,15	132,39
Інша діяльність у сфері соціального захисту	+654,6	+808,9	132,80	130,53
Разом	+81 986,3	+27 435,6	146,49	110,62

Аналізуючи бюджетне фінансування соціального захисту населення у 2015-17 рр., спостерігаємо зростання його обсягу на 81 986,3 млн. грн. у 2016 р. Порівняно з 2015 р. та на 27 435,6 млн. грн. у 2017 р. Порівняно з 2016 р.. Тобто темпи зростання видатків на соціальний захист населення суттєво скоротилися, а саме на 35,87 %. Це відбулося завдяки скороченню видатків на соціальний захист пенсіонерів (на 7 384,2 млн. грн.) та соціальний захист ветеранів війни та праці (на 184,5 млн. грн.). Водночас І.П. Сидор зауважує, що перманентне зростання видатків на соціаль-

ний захист та соціальне забезпечення за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів може викликати у населення споживацькі настрої, та не спонукати їх до забезпечення якісного рівня життя за рахунок власної праці [4].

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження стану бюджетного фінансування соціального захисту населення України у сучасних економічних умовах можна зробити висновки про недостатнє та незбалансоване фінансуван-

ня системи соціального захисту населення. З метою подолання проблем та удосконалення системи фінансування соціального забезпечення громадян необхідно, з одного боку, впровадити механізми бюджетного фінансування, що передбачають зв'язок між обсягами видатків та результатами надання суспільних послуг, та з іншого боку, створити умови для розвитку позабюджетного фінансування соціальної сфери, що дозволить мобілізувати кошти з інших джерел, включаючи кошти недержавних соціальних фондів, спонсорські кошти, надходження від громадських та благодійних фондів тощо.

Список використаних джерел

1. Звітність про виконання бюджетів. Державна казначейська служба України. URL: <http://www.treasury.gov.ua> (дата звернення 05.06.2018).
2. Міщенко Д.А., Міщенко Л.О. Фінансування соціального захисту і соціального забезпечення в Україні. *Економічний простір*. 2016. № 108. С. 148-155.
3. Огінська А. Видатки місцевих бюджетів на соціальний захист. *Світ фінансів*. 2014. № 4. С. 103-109.
4. Сидор І.П. Бюджетне забезпечення соціального за-

хисту населення: теоретичні аспекти і вітчизняна практика. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. С. 118-126.

5. Фаріон М.М. Особливості системи соціального захисту населення в Україні. *Ефективна економіка*. 2017. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5709> (дата звернення 11.06.2018).

References

1. Report on budget execution. State Treasury of Ukraine. URL: <http://www.treasury.gov.ua> (date of reference 05.06.2018) (in Ukrainian)
2. Mischenko D.A., Mischenko L.O. Financing of social protection and social security in Ukraine. *Economic space*. 2016. № 108. pp. 148-155. (in Ukrainian)
3. Oghinsjka A. Costs of local budgets on social protection. *The world of finance*. 2014. № 4. pp. 103-109 (in Ukrainian).
4. Sydor I.P. Budgetary providing of social protection population: theoretical aspects and practical. *Effective economy*. 2015. № 9. pp. 118-126 (in Ukrainian).
5. Farion M.M. The features of social protection system of population in Ukraine. *Effective economy*. 2017. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5709> (date of reference 11.06.2018) (in Ukrainian).